

ad metum. Alia quæ facit conditionatam necessitatem; & hæc vocat Philosophus violentum mixtum; sicut cum quis projicit merces in mare, ne periclitetur: & in isto violento, quamvis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, tamen consideratis circumstantiis hic & nunc, voluntarium est. Et quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid involuntarium: unde hæc violentia, vel coactio potest esse in consensu, qui est actus voluntatis, non autem prima. Et quia hæc coactio fit ex hoc quod timetur aliquid periculum imminens, ideo ista vis idem est quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo; sed prima vis cadit etiam in corporalibus actibus. Et quia legislator non considerat solum interiores actus, sed magis exteriores, ideo per vim intelligit coactionem simpliciter propter quod vim contra metum dividit. Sed nunc agitur de consensu interiori, in quem non cadit coactio, seu vis, quæ à metu distinguitur: & ideo quantum ad propositum pertinet, idem est coactio quod metus. Est autem metus secundum Jurisprudentes, *instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio.*

Et per hoc patet solutio ad objecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima; secundæ de secunda.

ARTICULUS II.

Utrum coactio metus cadat in constantem virum.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod coactio metus non cadit in constantem virum. Quia de ratione constantis est quod non trepidet in periculis. Cum ergo metus sit trepidatio mentis ratione periculi imminens, videtur quod non cogatur metu.

2. Præterea. Omnium terribilium finis est mors secundum Philosophum in III. Ethic. (cap. ix. vel xiv.) quasi perfectissimum inter terribilia. Sed constantes non coguntur morte: Quia fortis etiam pericula mortis sustinet. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

3. Præterea. Inter alia pericula præcipue timetur à bonis periculum famæ. Sed timor infamæ non reputatur timor cadens in constantem virum: quia, ut dicit lex (Lib. IV. Digesti veteris tit. 11. §. vii.) *timor infamæ non continetur illo edicto quod metus causa factum est.* Ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

4. Præterea. Metus in eo qui metu cogitur, peccatum relinquit: quia facit eum promittere quod non vult solvere, & sic facit eum mentiri. Sed non est constantis aliquid etiam peccatum minimum pro aliquo timore facere. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

Sed contra. Abraham, & Isaac constantes fuerunt. Sed in eis cecidit metus: quia ratione metus dixerunt uxores suas esse sibi sorores. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

Præterea. Ubi quæque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens. Sed aliquis, quantumcumque constans, potest pati tale violentum: quia si sit in mari, merces projicit tempore naufragii. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod cadere metum in ali-

(1) Al. scit aliquid pro quo scit dimittendum, vel faciendum. (2) Al. pronuntiare. (3) Nicolgi: ad matrimonium.

quem, est aliquem metu cogi. Cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod alias non vellet, ad evitandum aliquid quod timet. In hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo. Primo quantum ad qualitatem periculi quod timetur: quia constans sequitur rationem rectam, per quam (1) scit quid pro quo sit dimittendum, vel faciendum. Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum est: & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum. Sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum propter metum corporalis pænæ. Sed pertinax est contratio non potest cogi etiam ad minus malum sustinendum, vel faciendum, ut vitet majus malum: unde constans est medius inter inconstantem & pertinacem. Secundo differunt quoad æstimationem periculi imminens: quia constans non nisi ex forti æstimatione, & probabiliter cogitur; sed inconstans ex levi. Proverb. xviii. 1. *Fugit impius nemine persequente.*

Ad primum ergo dicendum, quod constans, sicut de forti Philosophus dicit (III. Ethic. cap. ix.) intrepidus est; non quod omnino non timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel ubi, vel quando non oportet.

Ad secundum dicendum, quod peccata sunt maxima malorum; & ideo ad hoc nullo modo potest homo constans cogi; immo magis debet homo mori quam talia sustinere, ut etiam Philosophus in III. Ethic. (cap. 1.) dicit. Sed quædam damna corporalia sunt minora quibusdam aliis, quæ sunt inter præcipua quæ ad personam pertinent, sicut mors, verbera, deonestatio per stuprum, & servitus: & ideo ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia sustinenda; hæc continentur hoc versu. *Stupri, sive status, verberis, atque necis.* Nec differt, utrum hæc pertineant ad personam propriam, vel uxoris, vel filiorum, aut aliorum hujusmodi.

Ad tertium dicendum, quod infamia quamvis sit magnum damnum, tamen ei de facili occurrere potest: & ideo non reputatur cadens in constantem virum metus infamæ secundum jura.

Ad quartum dicendum, quod constans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare; sed tamen postea vult petere restitutionem, vel saltem iudici (2) denunciare, si se promisit non petiturum restitutionem. Non potest autem promittere se non denunciaturum, cum hoc sit contra bonum justitiæ, ad quod cogi non potest, ut scilicet contra justitiam faciat.

ARTICULUS III.

Utrum consensus coactus tollat matrimonium.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod consensus coactus non tollat matrimonium. Quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad baptismum requiritur intentio. Sed coactus timore ad accipiendum baptismum recipit sacramentum. Ergo & coactus ad consentiendum aliquo timore (3) matrimonio obligatur.

2. Præterea. Violentum mixtum, secundum Philosophum (III. Ethic. cap. 1. vel 11.) plus habet de voluntario quam de involuntario. Sed non potest aliter consensus coactus esse, nisi per violentum mixtum. Ergo non omnino excluditur voluntarium, & ita adhuc est matrimonium.

Præ-

3. Præterea. Ei qui consentit in matrimonium coactus, consulendum videtur quod in matrimonio illo stet: quia speciem mali habet promittere, & non solvere, à quo Apostolus vult nos abstinere. Hoc autem non esset, si consensus coactio omnino matrimonium tolleretur. Ergo &c.

Sed contra est quod Decretalis (extra de sponsalibus) dicit: *Cum consensus locum non habeat ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est ut ubi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur.* Sed in matrimonio requiritur communis consensus. Ergo &c.

Præterea. Matrimonium significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ fit secundum libertatem amoris. Ergo non potest fieri per coactum consensum.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod consensus coactus saltem ex parte cogentis faciat matrimonium. Quia matrimonium est signum spiritualis conjunctionis. Sed spiritualis conjunctio, quæ est per charitatem, potest esse ad eum qui non habet charitatem. Ergo & matrimonium ad eum qui non vult.

2. Præterea. Si illa quæ fuit coacta, postmodum consentiat, erit verum matrimonium. Sed iste qui coegit primo, ex consensu illius non ligatur. Ergo ex primo consensu ligabatur matrimonio.

Sed contra. Matrimonium est relatio æquiparantæ. Sed talis relatio est æqualiter in utroque. Ergo si sit impedimentum ex parte unius, non erit matrimonium ex parte alterius.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod nec per consensum conditionatum fiat matrimonium. Quia quod sub conditione ponitur, non simpliciter enuntiat. Sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum. Ergo conditio alicujus consensus non facit matrimonium.

2. Præterea. Matrimonium debet esse certum. Sed ubi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio. Ergo talis consensus non facit matrimonium.

Sed contra. In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & stat stante conditione. Ergo cum matrimonio sit contractus quidam, videtur quod possit fieri per conditionatum consensum.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam questionem, quod vinculum matrimonii perpetuum est: unde illud quod perpetuitati repugnat, tollit matrimonium. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum: quia talis coactio metus qui cadit in constantem virum, tollit matrimonium, & non alia. Constans autem vir iudicatur virtuosus, qui est mensura in omnibus operibus humanis, ut Philosophus dicit in III. Ethic. cap. ix. vel x. Quidam autem dicunt, quod si adsit consensus, quamvis coactus, interius est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorum propter metum. Sed hoc nihil est: quia Ecclesia non debet præsumere.

In IV. Sent. Tom. V.

(1) Al. dicendum.

mere de aliquo peccatum quousque probetur. Peccavit autem, si dixit se consentire, & non consensit. Unde Ecclesia præsumit eum consensisse; sed iudicat illum consensum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod intentio non est causa efficiens sacramenti in baptismo, sed solum eliciens actionem agentis; sed consensus est causa efficiens in matrimonio: & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium complete: quia debet esse perpetuum: & ideo per violentum mixtum impeditur.

Ad tertium dicendum, quod non semper debet induci ad hoc quod in matrimonio ille stet, sed solum quando timetur periculum de dissolutione: alias autem non peccat: quia non solvere promissa quæ nolens facit, non est species mali.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod cum matrimonium sit quædam relatio, & non possit innasci relatio in uno extremorum sine hoc quod fiat in alio; ideo quidquid impedit matrimonium in uno, impedit ipsum in altero; quia non potest esse quod aliquis sit vir non uxoris, vel quod aliqua sit uxor non habens virum, sicut mater non habens filium: & ideo communiter (1) dicitur, quod matrimonium non claudicat.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus amantis possit transire in non amantem, tamen unio inter eos non potest esse, nisi sit mutua amatio: & ideo dicit Philosophus in VIII. Ethicor. cap. 1. quod ad amicitiam, quæ in quadam unione consistit, requiritur redamatio.

Ad secundum dicendum, quod ex consensu libero illius qui prius coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore: unde si dissentiret, non fieret matrimonium.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod conditio apposita aut est de præsentia, aut de futuro. Si de præsentia, & non est contraria matrimonio, sive sit honesta, sive inhonesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante non stat; sed si sit contraria bonis matrimonii, non efficit matrimonium, sicut etiam supra de sponsalibus dictum est. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras; & tunc est matrimonium, quia talia futura jam sunt præsentia in suis causis: aut est contingens, sicut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum; & tunc idem est iudicium de tali consensu sicut de consensu qui fit per verba de futuro; unde non facit matrimonium.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS IV.

Utrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium.

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod aliquis præcepto patris possit compelli ad

K 2

matrimonium contrahendum. Coloss. 111. 20. *Filii obedite parentibus vestris per omnia.* Ergo etiam in hoc eis obedire tenentur.

2. Præterea. Genes. xxviii. Isaac præcepit Jacob quod non acciperet uxorem de filiabus Chanaan. Non autem præcepisset, nisi de jure præcipere potuisset. Ergo filius in hoc tenetur obedire patri.

3. Præterea. Nullus debet promittere, præcipue per juramentum, pro illo quem non potest cogere ad servandum. Sed parentes promittunt futura matrimonia pro filiis, & etiam juramento firmanr. Ergo possunt præcepto cogere filios ad implendum.

4. Præterea. Pater spiritualis, scilicet Papa, potest compellere præcepto ad matrimonium spirituale, scilicet ad Episcopatum accipiendum. Ergo & pater carnalis ad carnale matrimonium.

Sed contra. Patre imperante matrimonio, filius potest sine peccato religionem intrare. Ergo non tenetur ei in hoc obedire.

Præterea. Si teneretur obedire, sponsalia per parentes contracta absque consensu filiorum essent stabilia. Sed hoc est contra jura. Ergo &c.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod cum matrimonium sit quædam quasi servitus perpetua, patet non potest cogere filium ad matrimonium per præceptum, cum sit liberæ conditionis, sed potest eum inducere ex rationabili causa: & tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris; ut si illa causa cogat de necessitate, vel de honestate, & præceptum similiter cogat; alias non.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Apostoli non intelligitur in illis in quibus sicut pater est liber, ita & filius: & hujusmodi est matrimonium, per quod etiam filius fit pater.

Ad secundum dicendum, quod Jacob alias tenebatur ad faciendum hoc quod mandavit Isaac, tunc

propter malitiam illarum mulierum, tunc quia semen Chanaan de terra quæ semini patriarcharum promittebatur, erat disperdendum: & ideo Isaac præcipere poterat.

Ad tertium dicendum, quod non jurant nisi illa conditione subintellecta: Si illis placuerit; & ipsi obligantur ad eos bona fide inducendum.

Ad quartum dicendum, quod quidam dicunt, quod Papa non potest præcipere alicui quod accipiat episcopatum: quia consensus debet esse liber. Sed hoc posito, perit ecclesiasticus ordo. Nisi enim aliquis posset cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, Ecclesia conservari non posset; cum quandoque illi qui sunt idonei, hoc nolint suscipere nisi coacti. Et ideo dicendum, quod non est simile hinc inde: quia non est aliqua corporalis servitus in matrimonio spirituali sicut in corporali: est enim spirituale matrimonium, sicut quoddam officium dispensandæ reipublicæ. I. Corinth. iv. 1. *Sic nos existimel homo, ut ministros Christi.*

EXPOSITIO TEXTUS.

Legati Principis Jordanii retulerunt. Videtur quod non possit fieri matrimonium per interuentios: quia si ante adventum nutriti alter poeniteat, non erit matrimonium. Et dicendum quod potest aliquis alterum procuratorem constituere ad consentiendum; tamen si ante poeniteat quam ille consentiat, non est matrimonium, nec in rei veritate, nec secundum iudicium Ecclesiæ, si aliquibus signis appareat poenituisse. Sed ex quo consensus per interuentios factus est, matrimonium tenet ac si ipse fecisset.

Consentire autem probatur qui evidenter non contradicit. Hoc intelligitur quantum ad forum Ecclesiæ: quia quantum ad forum conscientiæ, si interius dissensit, quamvis exterius non reclamet, non est matrimonium.

DISTINCTIO XXX.

De errore qui evacuat consensum.

NEC solum coactio impedit, vel excludit consensum, sed etiam error. Non autem omnis error consensus impedit: est enim error alius personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error personæ quando hic putatur esse homo ille, & est alius. Error fortunæ, quando putatur esse dives, qui est pauper, vel è converso. Error conditionis, quando putatur esse liber qui servus est. Error qualitatis quando putatur esse bonus qui est malus. Error fortunæ, & qualitatis, conjugii consensum non excludit. Error vero conditionis conjugalem consensum evacuat; de qua conditione postmodum tractabimus. Error quoque personæ consensum conjugalem non admittit, ut si quis feminam nobilem in conjugium perat, & pro ea alia ignobilis tradatur ei, non est inter eos conjugium: quia non consensit vir in istam, sed in aliam: ut si quis promitteret mihi se venditurum aurum, & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet: numquid diceret consensisse in aurichalcum? Numquam volui emere aurichalcum: nec ergo in illud consensui, quia consensus non nisi voluntatis est. Sicut ergo error materiæ excludit consensum, ita & in conjugio error personæ. Sed obicitur de Jacob, qui pro Rachel septem annis servierat, & supposita est ei Lia. Numquid error personæ exclusit conjugium, cum non in eam, sed in Rachel consenserit? Sed quod ibi factum est, in mysterio gestum non improbe traditur. Ibi tamen etsi non præcessit, securus est consensus: nec ex illo concubitu qui consensum præcessit, fornicarii iudicantur; cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu debitum persolverit, putans lege primogenitarum, & paternis imperiis se illi iute copulatam. Excusatur etiam, quia Dei consilio in mysterio ita actum est. Hodie etiam excusaretur ille cui inscio uxoris soror lectulum ejus ingressa se subjiceret; quæ cum sine spe conjugii perpetuo manere censeatur, ille tamen qui cognovit eam per ignorantiam, excusatur; quod per simile probatur. Si enim diabolus transfigurans se in Angelum Incis credatur bonus, non est error periculosus. Quod autem vir ille in illam mulierem non consenserit, ex simili ostenditur. Si quis hæreticus nomine Augustini, vel Ambrosii alicui catholico se offerret, eumque ad suæ fidei imitationem vocaret, si ille assentiret, in cuius fidei sententiam dicitur consensisse? Non in hæreticorum sectam, sed in integritatem fidei quam ille hæreticus se mentiebatur ha-

habere. Error vero fortunæ consensum non excludit. Quæ enim nubis pauperi, putans illum esse divitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit. Nec error qualitatis; ut si quis ducat uxorem metetricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere (i).

De conjugio Mariæ & Joseph.

Præmissis aliquid addendum est de modo illius consensus qui inter Mariam & Joseph intercessit. Sane credi potest non solum Mariam, sed etiam Joseph apud se disposuisse virginitatem servare velle, nisi Deus aliter juberet; eosque sic consensisse in conjugalem societatem ut uterque de altero, revelante Spiritu Sancto, intelligeret quod virginitatem servare vellet, nisi Deus aliter inspiraret. Sed illam voluntatem verbis non expresserant, postea vero expresserunt, & in virginitate permanserunt. Consensit ergo Maria in maritalem societatem, sed non in carnalem copulam; nisi de eadem specialiter Deus præciperet, cujus etiam consilio in maritalem consensit copulam, quia virginitatem servare volebat: & ideo non aliter consensit in conjugalem societatem, nisi familiare Dei consilium habuisset: de qua Augustinus (de nupt. & concup. Lib. I. cap. xi. & xii. implicite tamen: & habetur causa xxvii. quest. 11. cap. 3. Sufficiat, 3. S. Cum ergo, & cap. 3. Beata Maria) sic ait: „Beata Maria proposuit se servaturam votum virginitatis in corde; sed ipsum votum non expressit in ore. Subiecit se divinæ dispositioni, proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitatem suam divinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinæ inspirationi in utroque obediendo. Postea vero simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitate permansit.

Quod perfectum inter eos fuit conjugium.

Inter quos, ut ait Augustinus; ubi supra, perfectum fuit conjugium: perfectum quidem non in significatione, sed in sanctitate. Sanctiora sunt enim conjugia pari voto continentium. Unde Augustinus, epist. cxcix. ad Ecditiam. „Quod Deo pari voto, & consensu voveratis, ambo perseveranter reddere debuistis: quia quo proposito si lapsus est ille, tu saltem persevera. Non (2) enim quia pariter temperabatis à commixtione carnali, ideo maritus tuus esse desiderat; inmo vero tanto sanctius conjuges manebatis, quanto sanctiora concorditer placita servabatis.“ Perfectum ergo fuit Mariæ & Joseph conjugium in sanctitate. Perfectum etiam fuit secundum triplex bonum conjugii, fidem scilicet, prolem, & sacramentum. Omne enim nuptiarum bonum, ut ait Augustinus, Lib. I. cap. x. de nupt. & concupisc. impletum est in illis parentibus Christi, fides, proles, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum divortium. Solum ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccatum: sacramentum, quia nullum divortium. Solum ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in carne peccatum: sine peccato futurus erat. Et licet non intercessisset conjugalis concubitus, conjuges tamen vere fuerunt mentis, non carne, sicut & parentes: quamvis Ambrosius dicit (2) Lib. I. de Patriarchis, & habetur xxvii. quest. 11. cap. 3. In omni matrimonio: „perfectum fieri conjugium per carnalem copulam.“ In omni, inquit, matrimonio conjunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat, & perficit conjunctorum commixtio corporalis. Sed intelligendum est conjugium perfici commixtione corporali, non quantum ad veritatem, vel sanctitatem conjugii, sed quantum ad significationem: quia perfectius unionem Christi, & Ecclesiæ tunc figurat.

De causa finali conjugii.

Exposito quæ sit efficiens causa matrimonii, consequens est ostendere ob quam causam soleat, vel debeat contrahi matrimonium. Est igitur finalis causa matrimonii contrahendi principalis procreatio proles. Propter hoc enim instituit Deus conjugium inter primos parentes, quibus dixit (Genes. 1. 28. „Crescite, & multiplicamini.“ Secunda est post peccatum Adæ vitio fornicationis; unde Apostolus, I. Corinth. vii. 2. „Propter fornicationem unusquisque habeat uxorem suam, & unaquæque habeat virum suum.“ Sunt & aliæ causæ honestæ, ut inimicorum reconciliatio, & pacis reintegratio. Sunt etiam & aliæ causæ minus honestæ, propter quas aliquando contrahitur, ut viri, mulierisque pulchritudo, quæ animos amore inflammatos sæpe impellit inire conjugium, ut valeant suum explere desiderium. Quæstus quoque, & vitiarum possessio frequenter est conjugii causa; & alia multa, quæ cuique diligentiam, adhibenti facile est discernere. Nec est assentiendum illis qui dicunt, non esse conjugium quod propter has causas minus honestas contrahitur. Constat enim ex præmissis conjugium fieri ex communi consensu verbis de præsentibus expresso, quamvis amor ad hoc attraxerit. Cujus rei documentum præstat Jacob, Genes. xxix. qui Rachel decoram facie, & venusto aspectu amavit: eamque multum diligens ait: „Serviam tibi pro Rachel septem annis.“ In Deuter. xxi. 11. etiam legitur: „Si videris in medio captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque uxorem habere, introduces eam in domum tuam &c.

Quod malus finis non contaminat sacramentum.

Et licet fine non bono contrahatur conjugium, quando species contrahentis movet animum, conjugium tamen bonum est: quia vita mala, vel intentio perversa alicujus, sacramentum non contaminat. Habuit autem conjugium Mariæ & Joseph alias causas speciales, scilicet ut Virgo solatio viri sustentaretur, & ut diabolo partus celaretur, & ut Joseph esset testis castitatis, defendens eam ab infamia suspicionis, ne ut adultera damnaretur.

(1) Addit Nicolajus & aliam ducere. (2) Al. deest enim.

Ex Edit. P. NICOLAI. (2) Nullibi apud Ambrosium hæc occurrunt; sed cujuscumque sint, vel explicari debent ut hic, vel non curari.